

~~3. 257.~~
7. 935.
A 2246

Töomehe abiline,

kusi seesi mõnda weikesi õpetust wõib leida,

nii kui:

Paaleerimiseft, öli = wärwimistest,
maja seesi poolt asjadeft, heina töö =
riistadest ja mõnda muud.

J. S.

Tallinnas, 1886.

Trükitud G. Mathiesen'i kirjadega.

Töömehe abiline,

kust seest mõnda weikest õpetust wõib leida,

nii kui:

Lakeerimisest, õli-wärwimistest, maja

seestpoolt asjadest, heina tööriistadest

ja mõnda muud.

J. K.

Tallinnas.

Trükitud S. Mathiesen'i kirjadega.

1886.

Доволнено цензурою. — Дерпт, 20. Января 1886 года.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

34526

Auustatud asjatundjad ja arusaajad kirja lõõmehed!

Arge andke mulle mitte väga palju süüd, et mina olen julgenud seda raamatut kirjutada ning wälja anda, mida küll õigesti kirjutus, kirjamärkide seadmine ja lauseldamine tunnistawad. Seega püüan mina ennast wabandada, et mina kuskilgi meistri juures ei ole õppimas olnud, waid olen aga kirjatundmist ise ajalehtedest ja mõnest heast raamatust, mis Eesti Kirjameeste Seltsist on wälja antud ja nende numברי all toimetud.

Mõni sõna seletuseks.

Armsjad selle raamatu tarvitajad! Ärge pange mitte pahaks, et mina seda raamatut olen walmistanud, millest mitte täit kasu ei wõi saada. See raamat oleks pidanud saama piltidega walmistud, siis saaks alles aru, kuidas wõiks saada üks asi walmistud ehk tehtud; sest kirja sõnal ei saa mitte ühest asjast nii selgeste ega nii täielikult rääkida, kui tarwis oleks.

Alga siiski olen seda raamatud õpipoistele walmistanud ehk ta küll puuduline wõib olla. Ta on eestjuhiks ehk hakatuseks; on hakatus käes, siis wõib üks tubli ja terane õppija selle raamatuga palju kõrgemale minna; mida proowi katsumisest ja tublißt tähelepanemisest kõik wõib tulla. Kes puusepa ammetit nii täielikult tahab õppida, et ta kõik mööblid mõistab teha, sellele annan head nõu: et mitte selle raamatn kallal aega ei wiida, waid kohe niisuguse puusepa juure õppima lähed, kes kõik niisugused tööd teha mõistab, nagu ülemal pool nimetud, nõndasamuti ka kõikisugused peened wärwimised.

Seda raamatut kuulsin ma jo mõne aasta eest igatsewad, aga ei ole tänini osawamad ega paremad tegijad olnud, kes oleks wõinud teda tegema hakata, wõi pole neil meelegi tulnud. Seepärast olen ma julgust wõtnud ja teda walmistanud, nõnda kuidas wõimalik. Kui näen, et rahwas teda armastawad ehk temast lugu peawad, siis tahan edespidi — kui elu ja terwist on — seda raamatut piltidega walmistada ja mõnda muud õpetust juure lisada, ehk ka mõnest fiinse raamatu tükkist täielikumalt rääkida.

Müüdsel ajal on enamiste igas talu peres puusepa pink, mõned hõowlid ja pöitlid, aga siiski wedeleb mõnes talus pink nurkas, ei saa aastal otsalgi üht laastu hõoweldud, mis kõik sest tuleb, et oskamine ja ka tahtmine puudub. Kui juhtubki mõni weike asi, wiskati lüsi ehk reha walmistada, siis kutsutakse kohe külast abilist, mõnikord ka niisugust, kes isegi midagi teha ei mõista, weel wähem ise tehjes ehk teisele abiks olles; nagu ma seda isegi ühes talus nägin: kus üht wana isa külast reha tegema kutsuti. Peremees ütles: „Kuule wana isa! tee aga paras suur reha!“ Wana isa tegi aga kaunis suure reha; tegemise aega läks poolteist päewa. (See oli nädal enne Jaani päewa.) Pulkade pikkus oli 5 tolli; rehapuu pikus 35 tolli üleüldse oli ta nii imelikult walmistud, et aga wae-

walt sündis sellel riisuma minna, kes enne reha näinud ei ole.

Heinatöö riistad saagu ikka enamiste talisel ajal walmistud, sest talisel ajal on ikka enam aega; suine enne Jaani päewane aeg läheb enamiste põllutöö juures ära.

Rahesugused mõtted.

Armas Gesticrahwas! Ära pane mitte pahaks, et mina Sinu kohta mõni sõna siin õpetuseks ütlen! Meie rahwa hulkas on aga wäga palju niisuguseid inimesi, kes alles wäga madala hariduse järje peal seisawad; selle üle oleks hädaste abi tarwis olemat, et meie Gesticrahwa elujärg saaks õige teele juhitud. Kõigepealt peaks meie asjatundjaid ja arusaajaid kirja töömehi auustama ja neile omalt poolt abi pakkuma; et nad meie heaks omas mõtte pinkis palju häid ja tulusaid õpetusi on walmistanud ja wälja annud. Soowime Kirjatöömestele jõudu ja head mõtet, et nad ka uue jõunga oma mõtte pinki wõiksid astuda ja meie heaks mõnda uut õpetust walmistada ja wälja anda; mille järele meie ka üks rahwas oleksime, ühel meelel ja waimul oma ettewõetud nõnud ja mõtted korda saadaksime; ei mitte riidlemist, kadedust ega salawiha, üksteise wastu ülesnäidates.

Meie seas on aga wähe küll tulewiku peale mõtlejaid, seda wiga on aga meie kõikide Gesticlaste hulkas leida; sest tulewiku peale mõtlemine peaks meil

peaasi olema. Kes tulewiku peale püüab mõelda, see ei raiska mitte muidu tühja igas kohtas oma wara, waid seal kohtas, kust ta omale õnne loodab leidwad ning fergitust tulewiku peale arwab saawad.

Tulewiku peale mõtlemine ei ole aga üksi waranduse hoidmiseks, waid ta on ka inimesele mitmet pidi suureks kasuks, ta teeb inimese mõtled täielikumaks ja kaswatab mõistust igapidi suuremaks; nõnda et ta mõistab ennast igapidi tubliks inimeseks hoida ehk pida. Kes asjatundjaks ja arusaajaks on õppinud, nõnda et ta ennast igapidi on tundma õppinud; kell mingisugust tundmist ei ole iseenele üle, see on neist wiletsamate seas, nagu siin nimetud saab:

Need kellel tulewiku peale mõtlemist ei ole, elawad nõnda kuidas juhtub; enamiste peaasi on neil see, et nad iseendist palju lugu peawad, eneste mõtet ja healeõigust kõige tublimaks ja kindlamaks peawad ehk arwawad. Iseäransis siis weel, kui nad kõrtsi leti ääres tuikudes oma jalgade peal seisawad ja enestest wäga palju kiitust wälja räägiwad. Mis weel imelikum! et nad ka ütlewad: „Meil on raha ja rammu küll, meie wõime kõiksugused ime tükid teha, mida ükski muu ei wõi;“ aga siiski mingisugust imet ei tee, waid palja snuga tunnistawad.

Reha mõdedud.

Rehad saavad enamiste ikka naesterahwastele wähemad ja kergemad tehtud, kui meesterahwale.

Rehapuu pikkus on 27 tolli, jämedus teisiipidi on nappist 1 toll; teisiipidi on paksus mitme sugune, nagu feda igaiüks ifegi teab, mõnest kohast paksem ja mõnest kohast õhem. Rehapulkade paljus on 17; pikkus $3\frac{1}{4}$ tolli, siis kui heina maa sambline soo ehk pajumaa, siis peawad pulgad $2\frac{1}{4}$ tolli pikad olema. Rehapulgad peawad ikka lühikesed olema, sest samblise heinamaa peal on pika pulkadega reha riisumine tühine aja wiitmine; pikad pulgad kisuwad kõik samblad maa seest wälja, mis heindele wäga palju kahju teewad, samblad on niisked ja märjad, mida heintele küünis ja kuhjas palawust sünnitawad. Rehapulkade wahel² laius on $1\frac{1}{2}$ tolli: rehapuu kõwerus on siis paras, kui üks õige puu saab wastu rehapuud pandud, nõnda et 1 toll keskele wahet jääb. Rehapulkade augud lastu igaiüks nii jämedad, kuidas keegi ise himustab, aga altpoolt saagu pulga augud kanti lõigatud, sest siis ei

lähe rehapulgad mitte nii hõlpsaste katti. Rehawarre pikkus on 6 jalga ja 6 tolli, warre jämedus, on nii kuidas keegi^{ks} himustab. Rehawarre otša passimine peab saama nõnda passitud, kui heinamaad kõwad arumaad on, siis peab warre küir ülespidi olema, aga kui heinamaad samblised on, siis peab warre küir alaspidi olema. Rehawarre tüika ots saab lõhki saetud; kui lähe õige puu on, siis võib mõne muu terariistaga lõhki lüüa; need arud saavad nii laiali lõhki käristud, kui reha saab otša passitud, et siis kolm pulka parajaste arude wahel kohta jääwad; rehawarre arude otsad saavad kahte moodi rehapuu sisse pandud.

Mõned teewad warre arude otsad libamisõ immarguseks, mille jäuks ka rehapuu sisse ümmargused augud saavad walmistud. Mõned teewad warre arude otsad järsku laiaks, mille jäuks ka rehapuu sisse laiad augud saavad walmistatud; neid aukusõ võib weerand tollise põitliga sisse raiuda ehk windlaga kaks auku kõrwu lastud, mille wahel põitliga ehk nua otsaga ära võib urgitseda. Mis weel nimetamata, teab igaüks isegi.

Heina tassimiseist.

Heina tassimist olen mina kahte moodi näinud: Millest teine pea peal tassimine ja teine raamiga tas-

simine on. Pea peal tassimist tuleb ühelt wiletsaks ning inimese mõistuse ja mõtte tallajaks nimetada. Pea peal tassimine on aga mitmed pidi wäga tülikas, millega mees mõnikord hoopis metsa wõib minna, kui abi ega juhti ei ole, peab ometegi wiimaks heina noosi ehk puntra maha wiskama, siis alles märkab ta, et ta hoopis küinist ehk kuhjast eemale on läinud ja tassimine kõik muidu tühi on olnud; mida kõik sest tuleb, et heinad filme ette on wajunud, et enam sugugi näha ei wõinud. Teine juhtub heina noosiga minnes, et kaks ehk kolm parmu silma näu peale ehk palja kää peale nii walusat aadrit lasewad, et üsna suurt walu saab tunda. Mõnikord juhtuwad jalad sisse wajuma, kui abi ega aitajad ei ole, peab heina noosi ehk puntra maha wiskama. Juhtub ka mõni kord, et pundar ehk noos iseeneses ära laguneb, nõnda et uut puntra ehk noosi tegemist ja riisumist tarwitab.

Raamiga tassimine on palju parem; temaga wõib kaks niisugust noosi küll ära wiia, mida mees ühe korraga ära wiib; raamiga peab käge mehega tassima, kui puhkamist tarwis ehk muud takistust, wõib raami kõige heintega maha panna, puhata ja jälle minema hakata.

Heina tassimise raami tegemine on nõnda: kaks puid, kummagi puu pikkus on 12 jalga; nende punde

wähe koha pannakse 3 ehk 4 pulka, mille otsad pititi puudest läbi ulatawad. Saius on 2 jalga ja 9 tolli. Pititi puude otsad peawad peenemad olema, nõnda et sõrmed parajaste ümber ulatawad.

Wikati olemisest ja tema seadmisest.

Wikatid on mitme suguseid, neid on ka mitmet feltsi, nagu: Wene wikatid, maasepa wikatid ja on ka muid, mida linnast wõib osta; aga süiski ei ole neid nii mitmed feltsi, nagu mõned ütlevad: „küll linnas on aga mitmet feltsi wikatid, neid on; Inglis-, Saksa-, Prantsuse-, Ameerika- ja Soomemaa, mahumedi feltsi wikatid j. n. e. Üks laidab ühte teine teist feltsi. Nimele paljus tuleb aga sest, et rumalad ja arusaamata inimesed lähewad linna poest enestele wikatid ostma, küsiwad mitmed feltsi wikatid näha saada; sest nad mõtlevad, et kõiki feltsi wikatid peab poodis olema. Poe fellid saawad aru, et naad nõnda rumalast küsiwad, kus juures nad ka wäga mõnufalt mõistawad wastata ja ütlevad: „Meil on neid kõiki feltsi, mis teie aga iial tahate ehk himustate,“ ehk need küll üheainsa sepa tööks wõiwad tunnistada ja neid künnessse feltsi seada. Nagu mina seda ülemal pool

ju nimetasin, et ühed laidawad ühte, teised teist feltfi wikatid; aga mina ei tea selle juures muud midagi rääkida. „Mis hea on, olgu ta mis feltfist tahtes, on ikka hea; sest igast feltfist wõib head olla ja wõib ka fantifi ehk ilma hakkamata, millega aga waewalt rohtu ehk heina maha wõib lüüa.“ Palju inimesi wae- wawad endid selle üle wäga palju, et nad ei oska wikatid seada ega otsa panna. Siin nimetan ühe wikati löö pikkust, mida keskmise pikkusega mehele pa- raja arwan olema. Wikati löö pikkus on 5 jalga ja 6 tolli; jämeduse poolest olgu ta nõnda, kuidas keegi himustab. Alt poolt löö pulkade löö pikkus on 7 ehk 8 tolli peale kahe jala; kahe löö pulga wahel pikkus on $13\frac{1}{2}$ tolli; löö pealmise otsa pikkus on 1 jalg ja 6 tolli. Siis on paras, kui wikati tera nurk kahe löö pulga wahelt paistab. Suu mõet wikati on keskmise pikkusega 2 toll, kui on wikat hästi heal siis wõib $1\frac{1}{2}$ tolli olla, aga seda rohkem ei ole tarwis.

Kui wikat liig kõwa on, et ta selge ja klaari te- rasega on ja heaste heina peale ei hakka, siis määri foolweega ära ja pane ta seisma ühe mullase koha peale (mida kõwem seda kauem), üks aasta ehk kaks. Kes põletamist armastab, see põletagu kuuma punase rauaga tera pealt nõnda, et wikat haraka jule karwa näitab olewat; aga ärgu põletagu ükski suure helka

tule peal, sest võib kahju saada, nõnda et wikat tümaks ehk tuhniks võib minna.

Kuidas üks wikat logemata wäga heaks oli läinud.

See oli aastal 1883; üks K. mõisa teenne oli teada annud, et tema ühel prii-päewal, mill julastel ja tüdrukutel oma woli ja luba on, heina talgud lubanud pidada, kus sulased ja tüdrukud suure rõõmuga kokku olid tulnud, sest et neil see mõte meeles mölkus, et nad seal rohkeste mürada ja nalja eha saawad. Kui nad homikust sõõnud said ja heina juure tõttasid, hakkas seal üks kiirus töö peale, nõnda et igaihe riided seljas mustendasid, nagu ahju puistamise juures; seda sai aga üksnes sellepärast tehtud, et igaiüks tahtis oma osawust wälja näidata. Kui nad heina niidetud olid saanud, siis tõttasid igaiüks teumehe maja poole, kus neile süia, õlut juua ja wiina rüibata lubati anda; seal hulgas hakkas üks korraga mööda teed edasi minnes niitma, nõnda et kiwid lendasid, mida rohkeste tee peal näha olid. Ta niitis kiwa sellepärast, et wikat heaste heina peale ei hakkanud; kui ta pärast wikatid uueste oli terawaks teinud, siis hakkas ta wäga heaste, nõnda et ta enne ilmaski nii head wikatid ei olnud tunda saanud.

Maja seebpoolt-asjade mõdedud,

mis igal tarvitajal enamiste peavad olema

Haswli-mõdedud.

Haswliid saavad nii suured tehtud, et wiie küünd-rane lõng ehk nõör haswli arude otsast ringi ulatab; see on siis paras suurus, suuremad ehk weiksemad on ikka enam tüülikumad.

Haswli tegemine on nõnda: Kaks puud saavad kokku ristati pandud; kumbki puu pikkus on $37\frac{1}{2}$ tolli. Need pulgad, mis põigiti haswli arude otsas on, nende pikkus on 9 tolli.

Tagumise puu pikkus, mille külges peawärk on, on 33 tolli. Peawärgi tarwis on kolm puid, kaks ümmargust pulka, kummagi pulga pikkus on 9 tolli, üks lai pulk eespool wastu haswli arusi, millest wõlwe läbi käib, selle puu pikkus on $10\frac{1}{2}$ tolli. Wõlwe pikkus on 14 tolli. Alla wastu pörandad saab üks raske klomm ehk risipuu pandud; kui haswliatel hästi raske klomm on, siis ei ole karta, et haswliid toeguwad, kui hasweldakse. Mõned ehk himustawad loe-haswliid teha; muidugi teada, et need paremad on — põle lõnga-lugemist tarwis. Aga neid on mitmet plaani:

Kõige parem oleks, et igaüks nende järele plaani võtaks, mis ta kõige paremad ehk kõige moodsamad arwab olema. Aga siiski annan natuke õpetust, kuidas kõige hõlpsam neid teha on: üks kasepuust ratas pikiti puust, tolli paksune ja seitseme ehk kaheksa tolli laiune; katsu sirkslega nõnda, et 61 õnarast ratta selga mahub, siis ratta õnarate järele katsu võlwe külge kruumroodi õnarad lõigata, mille võlwe ratast ringi ajab; ratas pane võlwe allapoole kahe kitsa laua wahetele, pane üks pulk kahest kitsast lauast ja ratta keskelt läbi, nõnda et ratas ringi võib jooksta.

Ratta külge löö üks nael ja kitsa laua serwa külge löö üks pilbas ehk klemmi tükk, nõnda et ta plaksu lööb.

Muud mõdedud, mis siin nimetamata jäid, said ülemal pool teiste hapsulide juures nimetud.

Sahtlega=laua mõdedud.

Sahtlega laudu on suuruse poolest mitme suguseid; aga ühe keskmise suuruse laua mõdedud tahan nimetada: Laua pikkus on 37 tolli, laius 25 ja kõrgus 27 tolli. Jalge pikkus on 26 tolli; laua jala jämedus pealtpoolt otjast on $2\frac{1}{2}$ tolli kummagit pidi; alt=

poolsed otsad on kummagit pidi $1\frac{1}{4}$ tolli. Sahtli suurus võib nii suur olla, kui keegi himustab. Reed kitsad laua=otsad, mis sahtlega=laua all serwiti on, nende laua otsad saawad jalge sisse tapitud; laua laius on $4\frac{1}{4}$ tolli. Pealmist laua jalgi ehk laudrandi külgi finni panemine on mitmed moodi: Mõned lööwad naeltega, mõned liimi=pulkadega, mõned panevad kolme kandilised klombid liimiga finni, nõnda et teine klombi serw vastu lauda ja teine vastu ranti hoiab. Missugune kõige parem, mõtelgu igaüks ise.

Sööma=laua mõdedud.

Sööma=laud on küll mitmes suuruses, aga ühe laua mõdedud tahan siin nimetada, kus kahetse inimest lahkestest võivad süia. Pikkus on 62 tolli ehk 5 jalga ja 2 tolli; laius võib 20 tolli olla, aga kõrgus on 26 tolli.

Olen näinud mitmes talus, kui libedal tööajal üks ehk kaks päilist juhtub olema, et isted ehk pingid sööma=lauale jätkuks otse pannaakse; see on väga näutu! — Randku hoolt iga taluperemees, et kõik asjad saaks moodsalt ja wiisakalt valmistud.

Telgede mõdedud.

Kes himustab ehk tahab head teljed teha, see võtku selle mõedu järele mõetu, mis siin saab nimetud: Telje tagumised puud, mis püsti seisawad; pikkus on 43 tolli; laius on nõnda kuidas juhtub, aga siiski peawad mõlemad puud ühe laiused ja ühe paksused olema. Poomi augu altpoolt serwast alla wastu maad mõeta on $36\frac{1}{2}$ tolli. Telje tagumise kahe samba wahel seestpoolt mõeta on $49\frac{1}{2}$ tolli; tagumine ping peab ikka raskem olema, kui esimene. Lõnga-poomi pikkus on 64 tolli; poomi jämedus on otsekõhe läbi mõeta 5 tolli, poom peab ümmargune ja hästi õige, ja nõnda, et ta üleüldse ühejämedune on.

Selle soone tehku igaüks nii suure kui keegi tahab. Teise lõngapoomi otja lase üks hauk, et siis võib tarwitada, kui kangast ülesse saab aetud, teise otja saab üks ratas pandud; ratta laius on $10\frac{1}{2}$ toll ja paksus on 3 tolli, ratta selgas on 10 pulka, mida kõwera käsipuu tarwis saawad pandud. Gest teljepuud ehk telje sambad, mis püsti seisawad, alt maast mõeta pealmise serwani on $64\frac{1}{2}$ tolli ja nokapuu pikkus on $31\frac{1}{2}$ tolli. Esimese pingi ja rentpuu wahel on $7\frac{1}{2}$ tolli; esimese pingi ja riidepoomi wahel on 13

tolli; rentpuu alt serwast mõeta mastu maad on $31\frac{3}{4}$ tolli. Soowade pikkus on $55\frac{1}{2}$ tolli; loowa puu jämedus, teisipidi on $2\frac{1}{4}$ tolli ja teisipidi 3 tolli; loowa sõle laius on 3 tolli. Riidepoomi jämedus otse läbi mõeta, on rohkesti 3 tolli. Rentpuu ja lõngapoomi wahel on $38\frac{1}{2}$ tolli. Kui on tagumine telje samba laius $9\frac{1}{2}$ tolli ja esimene sammas 8 tolli jäme, siis on tagumise ja esimese samba wahel 36 tolli. Üht asja tuletan siin weel meelde, et wahel mõdedud, mis ülemal pool sai nimetud, mitte nii moodi ei saa mõdedud nagu siin ühte saab proowiks ette pandud: Keskest rentpuu pealt taha lõngapoomi keskele; see ei ole mitte õige, waid wahel saab aga üksi ära mõdedud! Mõned mõdedud jäid siin küll nimetamata; kõiki ei jõnni nii peeneste ülesse paanna, sest neid teab igauks isegi.

Toolid mõdedud.

Toolid on mitmet plaani ja on ka mõdedud mitmes suuruses, seepärast wõtku plaani igauks selle tooli järele mida ta kõige moodsama ehk kõige parema arwab olema, ehk keda ta kõige hõlpsamine arwab walmis saamad.

Kahe tooli mõdedud saamad siin näituseks ette pan-

dud: Esiteks ühe niisuguse tooli mõdedud, millel waks-
tul peal on. Tooli tagumiste hammaste pikkus on 34
tolli; esimeste hammaste pikkus on 16 tolli. Taga
tooli laius on $13\frac{1}{2}$ tolli. Tagumised hambad on alt
ja ülewalt ühe laiused, mitte hambad ise, waid ham-
maste wahel. Kõrwast tooli laius on 16 tolli; eest
tooli laius on $17\frac{1}{2}$ tolli. Kui toolile saab laud põhi
alla pandud, siis saab kõrgus $16\frac{1}{2}$ tolli ja tagumised
hambad on 32 tolli pikad. Nende puude laius, kus
waksstuli äär kinni saab löödud on $3\frac{1}{2}$ tolli. Tooli
seljataguse pealmine puu laius on $3\frac{1}{2}$ tolli; alumise
puu laius on $1\frac{1}{2}$ tolli.

Nende puude kõwerus ja plaan on mitmesugune,
see plaan jäägu igaühe oma arwata. Nõndasama on
ka esimeste hammaste plaan, nende mood on mitme-
sugune, esiteks ühtepidi kõwerad, teiseks mitmetpidi,
kolmandemaks treitud hammastega.

Slepõhjaga tooli mõdedud on nõnda: Takka tooli
laius on 15 tolli; kõrwast tooli laius on 18 tolli.
Tooli kõrgus on $16\frac{1}{2}$ tolli. Seljataguse kõrgus on
35 tolli; seljatagune on pealt laiem ja alt kitsam.
Mis siin puudub, teab igaüks.

Woodi mõdedud.

Woodi mõdedud on enamiste ühesugused. Woodi pikkus on 5 jalga ja 10 tolli; samba pikkus on 37 tolli, samba jämedus pealt otsast on 2 tolli ja 1 weerand mõlemit pidi, sammas lähed otslaua alt serwast järsku peenemaks, nõnda et alt ots kumbagit pidi $1\frac{1}{4}$ tolli on. Äärelaua laius on $7\frac{1}{2}$ ehk 8 tolli, üleüldse on ta ühe laiune; äärelaua otsad saawad kahte moodi sammaste sisse topitud: esiteks, äärelaua otsad saawad kruuwidega finnitud, nõnda et üks toll äärelaua tapp on; teiseks saawad äärelaua otsad sammaste sisse liimitud, nõnda et kahe tolli pikkused tapid saawad tehtud ja liimi pulgad sambast ja tapist põigiti läbi löödud. Woodi otša kõwera puu pealt alla serwa mõdetu on 27 tolli; woodi otša laius ehk kahe samba wahel on 24 tolli. Esimese poole otsad saawad enamiste teise poole otste järele tehtud, muudkui kõwera puu jäu madalam ja pealt serw õige.

Woodi põhja panemine on nõnda: Teise poolele saab põhi põigiti, teised põhilaua otsad lähwad wastu tagumist äärelauda, teised otsad on selle puu peal, mis keskmiste sammaste wahel on, see puu on $1\frac{1}{2}$ tolli pakS ja $3\frac{1}{2}$ tolli lai, selle puu seespool pealmise

serwa külges walts, kumbagit pidi 1 toll. Tagumise äärelaua seespool all serwas on üks neljakandiline puu, teisipidi 1 toll lai, teisipidi $3\frac{1}{4}$ tolli, see puu on liimiga ja liimi pulkadega finnitud; mille peal põhilaua otsad saawad olema. Esimese poole põhi saab pikiti pandud, esimese äärelaua külge saab niisamajugune kandiline puu pandud, nagu tagumise äärelauale; woodi otsade alla serwa külge saawad ka niisamajugused pandud.

Sängi mõedud.

Sängi mõetusi on küll mitmes suuruses, neid on kus üks inimene sees wõib puhata ja on ka neid, kus neli ja wiis inimest sees wõiwad magada. Ses suuruses, mida siin saab nimetatud, wõib kaks täiskaswanud inimest magada: Sängi pikkus on 5 jalga ja 6 tolli. Sängidel on enamiste äärelaua otsad laiemad ja keskpaigast 3 ehk $3\frac{1}{2}$ tolli kitsamad; alt maast äärelaua peale mõeta, on 25 tolli. Sängi otsade pealt serwast alla serwa mõeta on 26 tolli. Muud mõedud, mis siin puuduwad, said jo kahepoolega sängi juures nimetud ehk millest weel puuduwad, teab igaüks isegi.

Seinakapi mõdedud.

Seinakappide suurus on mitmesugune, nõndasamati ka nende mood. Siin saab kahte moodi kapi mõdetusi nähtavalle pandud, millest teine näitab wana-moodi plaani järele olewat ja teine uuemat moodi plaani järele: Kapi kõrgus on alt serwast pealmise serwani 30 tolli; laius on 22 tolli, paksus on 11 tolli; wõib ka paksemad teha, kuidas keegi tahab aga üleliiga paks näitab näutu olewat. Selle mõedu järele wõib kapid ühe poolega ehk kahe poolega teha, kui kapp ühe uksega ehk ühe poolega on, siis on kapi eest rantpuude ehk äärmiste puude laius 3 tolli ehk sugu wähem. Kapi ukse raamis puude laius on $2\frac{1}{2}$ tolli; paksus on $\frac{3}{4}$ tolli ehk sugu paksem. Kahe poolega seinakapi rantpuude laius on $1\frac{1}{2}$ tolli, paksus niisamati, nagu ülemal pool sai nimetatud. Raamispuude laius on 2 tolli. Kapi simbsude mood on mitmesugune; neid tehku igaüks niisuguse moodi järele, kuidas kellegil tahtmine on.

Uuema moodi järele kapi mõdedud on nii:

Kapi kõrgus on 25 tolli; laius on 27 tolli; selle mõedu järele saawad kapid kahe poolega tehtud, mille järele ikka kapid ilusamad ja moodsamad on kui

ühe poolega. Gestpoolt kapi serwad saawad ümmargused tehtud; sirmsu nurkade peale saawad weikesed tüfid pandud, sest muidu ei saa kapi sirmsu nurkade kohta ilusaid ümmargusi nurkasi. Gestpoolt kapi rantpuude laius on $1\frac{1}{2}$ tolli; raamispuude laius on 2 tolli. Kapi seljataguse tegemist saab suure kapi mõetude sees räägitud, kuidas tehtud saab.

Suurte kappide mõedud.

Suuri kappisi on väga mitme suguseid, neid on ka, mis on 6 jalga kõrged ja 7 jalga laiad. Kahekssa ust ees, neli ülemal pool ja neli alamal pool; wahke kohtas on üks laud, wõib wälja tõmbata, peal lugeda, süia, kirjutada, ehk mis tahtes teha, mida siis kapi sisse wõib lükata, kui enam tarwis ei ole.

Ka niijugnseid kappisid ei ole talu rahwal wõimalik saada, kellel muidugi mitme sugused kallid maksud maksta on! —

Need wõiwad neid osta, kes kõrgema seisusega ehk suurte koha omanikud, kellel kohad jo ammugi tafa on.

Siin saawad suurte kappi mõedud nimetud, keda meie talu rahwas enamiste kõik jõuaksiwad enestelle

muretšeda. Kapi kõrgus võib 5 jalga $5\frac{1}{2}$ ehk 6 jalga olla; laius on 4 jalga; pakfus on 2 tolli, alumise puu laius on mitme sugune, pealmist serwa teewad mõned roobi moodi, mõned teewad mitmet pidi wingergused, mõned teewad ristid, aralised arud ehk muud niisugused wigurid wälja saetud. Millel pealmine serw õige on, selle laius on 4 tolli; raamis puude ja eest äärmiste puude pakfus on $1\frac{1}{4}$ tolli. Pealmised tahwliid saawad kaks tolli pikkemad tehtud, kui alumised. Eufk saab pandud paremat kätt ukse serwa külge, saab üks puu löödud ehk liimiga kinni pandud, puu on pealt ümmargune ja alt lai.

Kapi simsuſi on mitmet moodi, seepärast wõtku igauks ise sealt plaani, kus ta kõige kenamad ehk kõige moodſamad arwab olema. Kapi selja taguse löömine on mitme sugune:

1) Selja tagumiste laudade iga serwa külge saab noot ehk soon sisse ööweldud, kapi külle laua tagumise serwa külge saab ka noot sisse ööweldud, siis saab iga laua wahel kohta, üks puu ehk lai pulk sisse pandud. Pealmised otsad saawad naeldega kinni löödud. See on siis tähele panna: et kapi pealmine laud ja alumine laud 1 toll peab kitsam olema, kui külle lauad.

2) Kapi külle laua tagumise serwa saab noot hõöweldud, kase selja tagumise lauale igasse serwa

walts hõõweldud; saawad kapi selja taha finni löödud, nõnda et kolm wahet jääb, kolme laua serwad saawad teine poolt üksi libamiisi hõõweldud, nõnda et nende õhukesed serwad parajaste waltside sisse passib, need lauad saawad pealt poolt sisse pistetud ja naeltega finni löödud. Pealt näha näitab kapi seljatagune nagu wöödiline olewat.

3) Kapi seljataguse lauad saawad ligi passitud, tagumise laua serw saab külle laua serwa külge finni löödud ehk liimitud, iga laua wahel kohta, saab üks pakjust paberist, kaunis lai rihm finni klisterdud, sest siis ei pease hiired ega lutikad läbi.

Puusjärgi mõdedud.

Puusjärkisi on weikesti ja suuri, aga mõdedu plaan on ikka ühesugune, nagu siin saab nimetud: Kui tahetakse ühe inimese jäuks parajat puusjärki teha, siis selle inimese järele wõtku mõdedu, esite tema pikkus, teiseks pane tema käed nõnda, nagu surmalgi, pane üks pulk põigiti rinde kohta, siis näed kui lai puusjärk teha tuleb. Wõta see puusjärgi laiuse mõdet ja sae selle mõdedu järele kaks ühe pikkust lauda ehk rohkem, kuidas tarwis on, neist laua otsadest saab pea-

otsa otsad walmistud. See mõedu pulga pikkus sirdelda sirdlega ehk tolli pulgaga kolmeks osaks, nõnda et alumise poole pea otsa laua laius üks osa ja pealmise poole peaotsa laua laius kaks osa lai on. Alumise poole pea otsa laua alt serw on kaks osa lai ja pealt serw kolm osa, pealmise poole peaotsa pealt serw on natuke wähem kui kaks tolli, alt serw on kolm osa, nüüd oleme peaotsa mõdetutest ju rääkinud, siis paneme tähele, kuidas jalgotsa mõdedud peawad olema: Jalgotsa otsa lauad saawad alumine ja pealmine, mõlemad peawad kolmandama osa kitsamad olema, peaotsa laudadest.

Mõni ehk ei saa aru sest ütlemisest mis siin ülemaal sai nimetud, sellele tahan paremine seletust anda. Alumise poole peaotsa laud ehk laua laius wõta kolmeks osaks, siis jääb alumise poole jalgotsa laua laius kaks osa, nõnda sama saab ka pealmise poollega tehtud. Peaotsa laua pikkus saab pikkuse mõedu järele tehtud, aga ikka olgu inimene kaks ehk kolm tolli pikkem, kui puudu tuleb. Pealmise laua serw peab ikka külle laua serwast üle olema; niisamuti ka põhja laua serw, aga põhja laua serw käib ikka enamiste pealt poolt ümmargune ja altpoolt järsku kantis. Kes ilusaid ja toredaid tahab saada, see toogu neid linnast, kus neid igal ajal walmis ja saada on.

Wärwimiste õpetus.

Kuidas õli wärwifid saab walmistud, enne kui wärwima jünnib hakata.

1) Oliwäerwi saab nõnda tehtud: Ühe ilusa fileda kõwa feltsi paekivi peale saab wärwi mulda pandud, wärnitjad peale walatud, nõnda et mitte liiga ei saa pandud, waid nõnda et paras paksu poole on, see on siis wedel, kui ta mööda kivi laiali hakkab jooksuma. Pikergune kivi, teine ots natuke laia moodi ja teine ots libamisi terawa moodi, sellega saab wärwi hästi õerutud ja segatud, nõnda et hästi fitke moodi näitab olewat, sellepärast saab teda õerutud, et need alwa wärwi mullad enamiste kõik wäga karmid on, nõnda et näpuga wärwi mulda katsudes, nagu liiwa terad sees oleks.

2) Oliwäerwi wõib ka nõnda walmistada: Wärwi mulda pane kruugi ehk mõne muu asja sisse natuke wärnitjad peale, nõnda et ta paksu poole on, sega ühe pulgaga, mis nii moodi saab tehtud: Teine pulga ots hästi jäme ja teine peenike, selle jämeda otsaga klopi teda nõnda, et kõik peened terad katti ehk puruks lähwad. Siiski on ikka oliwäerwi heaste floppimine parem, et küll wärwi muld peenikene on; sest siis hakkab ta palju paremine puu külge kinni wärwimise ajal.

3) Alwa ja sandiste wärwi tegemise mood, mida mina ise oma filmaga olen näinud. Mõni paneb seda alwa wärwi mulda wärnitsa hulka, liigutab pinsliga ehk orgiga segamine, teeb ta heaste paksums, sest muidu ei hakka puu külge kinni, wärwib sellega ühe lana ehk kapi ära, mida ta enamiste ühe korraga toime teeb; kui wärw on ära kuiwanud, siis näitab ta nii imelik ja näutu olewat, nagu mudaga oleks määritud, mõnest kohast on ta üle liiga paks, mõnest kohast paistab alles puu, mõnes kohtas on suured wärwi ja wärnitsa rennid ehk jooned, üleüldse on nii krobe karm ja näutu, et walgest peast palju ilusam ja moodsam oleks wõinud olla.

4) „Wärwi õerumise masin,“ mida wärwi õerumise tarwis mõnus on; pealt pannakse wärwi muld ja wärnitsat sisse, aetakse wändast ringi ja alt tuleb walmis õerunud paks wärw wälja. Kes arwaste wärwimise tööd teeb, sell ei maksa seda masinad osta, sellele annan head nõu kust niisugust wärwi mulda ja walmis tehtud ehk õerunud wärwi wõib saada: Niisugust walmis tehtud wärwi saab linnast „Wärwi magasinist,“ mitme naela ja ühe naelawtiisi, walmis tehtud wärw on wärwimise tarwis wäga mõnus, kes teda mõistab ilusti puu peale panna.

Siin sai õpetud kuidas õliwärwisi saab tehtud; eespool saab õpetud kuidas peenemaid wärwisi saab.

Öliwärwiga wärwimine.

Öliwärwiga peab kaks ehk kolm korda wärwima, enne kui ta heaste wärwitud saab, iga wärwimise wahel aega peab nii kaua olema, kui wärw ju kuiwanud on ja iga kordas, kui wärwitud saab, peab ikka heasti õhutalt katsuma wärwida. Wärwihulka wõib ka natukene tärpentiiniõli panna, siis wärw kuiwab rutemalt ja teeb ka ilusama karwa wärwile, wärwid peawad ennemine wedela poole, kui pakjud olema. Kruntwärwid peawad nii õhutalt olema, et puusüüd alles paistawad, nagu koltjed wärwid. j. n. e. kus peale süüd saawad tõmmatud ehk teist karwa weel wärwitud. Kui öliwärwiga koltseks on wärwitud, nõnda et wärw õli wõimu on ja puu karw ehk süüd selgeste paistawad, kui ta natuke tahedaks on läinud, siis wõib poomwilla troppiga ehk wammiga üle tõmmata, aga peab enne poomwilla troppi ehk wammi heaste hapu kalja ehk äädika sisse kastma, nii tugewasti peab tõmmama, et wärw ennast wiruliseks tõmmab, kui ta ennast wiiruliseks ei tõmma, siis on wärw liiga tahetaks läinud.

Kui wärw ennast wiiruliseks on tõmmanud, siis peab natuke taheneda lastma, nõnda et kupaar lakkiga

ehk selge wärnitsega wõib üle tõmmata, siis näitab ta ilus wälja, nagu oleks puu ise wiiruline olemat.

Sliwärwile wõib ka süüsid peale tõmmata, mis enamiste nii moodi saab tehtud: puu saab ära frunteritud punaseks ehk muud karwa, aga peab nii paksult saama fruntitud, et puu süid enam ei paista, siis wõib süüsid tõmmama hakkata, kui fruntwärw tubliste ära kuiwanud on. Süide tõmmamiseks wõetakse kaunis haput kalja, jenna sisse pannakse mustjaks pruuniks põletud mulda ehk mustjaks põletud halli wärwi mulda ehk ka küünroosi, sellega pinseldakse kappi ehk muu asi üle ära, siis wõetakse ane tiwasulg, lõigatakse sule ebewed nii lühikeseks, et parajad kõwad farmid tüikad sule rao külge jääwad, selle sulega wäristakse ja tõmmatakse süüsid peale, üle pinseldamine peab heaste õhutalt olema, mis ülewal sai ööldud. Peale süide tõmmamise peab nii kaua seisma, kui ta ära kuiwab, siis peab selge wärnitsega ehk kupaar lakkiga kaunis paksult üle tõmmama ehk pinseldama.

Kes sulega tõmmamisega toime ei saa, see wõib weikese poomwilla troppiga süüsid tõmmata, nii moodi, kuidas ta himustab. Kollast wärwi mulda wõib ka ilma õerumata wärwimise tarwis pruukida, aga siiski on parem, kui ta õerunud saab.

Kollast wärwi mulda wõib ka mitmet karwa muuta,

teda wõib pruuniks põletada, mida nõnda saab tehtud: kollast wärwi mulda pannakse ühe wana panni ehk pleki peale, mida siis kuuma sütte ehk tule peale pannakse niikaua lastakse olla, kui ta tubliste ühesuguseks pruuniks on läinud, aga peab orgiga ühtepuhku liigutama, et ta põlema ei hakka ega alt liiga pruuniks ei põle; see wärw on wärnitsaga segamine wäga hea wärwida, aga peab hästi fitkeks õerutud saama, nagu nummer 1, 2 ja 4 sai õpetud.

Kollase wärwimulla hulka wõib ka walget wärwi mulda panna, wõib ka walget wärwimulda, helekast punast ja kollast segamine panna, nõndasama wõib rohelist ja walget wärwimulda segamine panna; niisamuti wõib ka mitmesugu wärwisi segada, nagu ülemal pool sai nimetud.

Mõned weikesed õpetused lakeerimisest.

Puu puhastamisest.

Puud wõib puhastada liiwa paberiga ehk bimssteiniga; saab ka muudmoodi puud puhastatud ehk filedaks tehtud, millega õppimata inimesed toime ei saa, sellepärast ei maksa ka neid nimetada. Bimsstei-

niga on niisuguseid kohtasõ kull hea puhastada ja siledaks nühhida, mis ühesugused blank kohad on, aga niisugused kohad, mis õõnsad ja krobelised on, peab liiwa paberiga puhastama. Kui puu puhastatud on, siis võib liimi weega ületõmmata, sest siis võib wärwimise ajal palju rutemalt läikima hakata.

Kui puu heaste siledaks on hõõweldud, siis ei ole tarwiski puhastada; kui puu sandiste hõõweldud, nõnda et okste ääres augud näha on; teiseks niisugused kohad, mis lõhkenud prau moodi näha on. Nende kohtade täitmiseks on kõige parem pitsati punane lakk, mida niisuguste lõhkenud kohtade sisse võib sulatada; mõned täidawad kitiga, kui kitiga saab täidetud, siis peab enne wärwimist niikaua seista lastma, kui kitt täieste kuivanud on.

Kui tihke kõwa puu on, siis ei ole tarwiski liimiga ületõmmata ehk määrada, sest siis võib kohe wärwima hakata; niisugust karwa, kuidas keegi himustab, kas punast, kollast ehk mõnda muud karwa.

Wõib ka kahte moodi wärwida (fruntida), liimi weega ja polituuriga. Liimi weega saab nõnda wärwitud: liimi sulatakse weega segamine, nõnda et ta paras wedela poole on, millega laudu ühte võib liimida; sinna hulka pane wärwi mulda, aga nii soojalt, et parajaste sõrme sees võib hoida ja võib ka

natuke terpentini õli hulka panna. Viimi värwi ei sünni mitte seaharjastest pintsliga värwida, waid peab tafutropiga, wammiga, ehk poomwilla tropiga värwima.

Balju parem on polituuri värw; polituuri värwi wõib nendesamadega värwida, nagu ülemal pool sai nimetud. Polituuri wõib poest osta ja wõib ka ise teha; polituuri tegemine on nõnda: piirituse hulka pannakse Sargei lakki, aga piiritus peab 95 ehk 100 kraadi kange olema; kui lahjem on, siis ei sulata Sargei lakki ära, ega ole ka wärwimise tarwis hea; nael Sargei lakki sulata kase toobi piirituse sees ära; et wedel ikka peale selgib; kui wärwima hakatakse, peab enne segamine solgutama, siis wõib ühe weikese plekk ehk klaasi riista sisse kallata, mille hulka wärwimulda wõib panna, nõnda et ta mitte liig pakis ega wedel ei ole, mida tropiga puu peale wõib katsuda ehk proowida.

Süide tõmmamisest.

Süide tõmmamine on nõnda: Kui tahetakse üht kappi ehk mõnda muud asja, on ta kuuse, kase ehk lepa puust, ehk mõne muu puu karwa, kas tamme, saare ehk sarapuu karwa j. n. e. wärwida ja süüfid tõmmata. Süide tõmmamine wõib sandiste ja imelik

näha olla, aga võib ka kaunis heaste ja passiwalt peale tõmmatud olla; süide tõmmamine tarvitab kae harjutamist ja tublit õppimist; mida mitte kirjalikult teise inimesele tubliks osavuseks kätte õpetada ei saa.

Süüsid võib tõmmata värnitja õliga küünroõiga segatud; polituuriga ja küünroõiga segatud; Tallinna laki ja küünroõiga segatud, võib ka polituuri laki ja küünroõi segamine panna ja võib ka õliga süüsid tõmmata. Ärgu võtku aga just seda mõtet, et küünroõiga üksi sünnib segada, vaid sünnib ka mitme mõne muu asjaga segada; wärwimuldasi, mis peeneks on õerutud ja mõnda peab ka tule peal põletama, nõnda, et ta pruuniks ehk tuhniks läheb, nendega saab siis süüsid tõmmatud ja segatud, niisugust karwa, kuidas keegi himustab; aga enne süide tõmmamist on weel tähele panemist: Kui wärwimine on liimiweega wärwitud, siis võib liimiweega wärwi pealt üle pinseldada. Kui on polituuriga wärwitud, siis võib terpentini õliga üle nühkida poomwilla troppiga; aga kui paremine ehk ilusamine tahetakse wärwida, siis peab enne süide tõmmamist polituuriga üksi ehk Tallinna lakiga segamine niikaua nühkima, kui ta läikima hakkab. Nühkida võib palja poomwilla troppiga, ehk pane poomwillad linase nartsju sisse, nii palju kui tarwis on. Kui on lai koht, nagu kapi kül, siis on suur

tropp parem; aga kui on kitsad kohad, nagu tooli puud, siis on weike tropp parem; wõib ka poomwillu ühe weikese õlleklaasi ehk weikese kruusi sisse panna, aga nii tungil ehk punnil peab täis olema, et nühtimise ajal klaasi ehk kruusi serw mitte wastu puud ei puudu. Kui klaas ehk kruus willadega täidetud on, siis kalla polituuri ehk Tallinna lakiga segatud willade peale, nõnda et willad parajad märjad on ja siis lasse kats ehk kolm tilka kanepi ehk linaseemne õli poomwillade peale, mille üle üks linane narts saab pandud, aga peab niisugune linane narts olema, mis enne pesta on saanud. Selle tropiga nühtimine wõib kahte moodi olla, wõib teinepoolt äärest teise ääre pifiti puud mööda edasi tagasi nühtida, nõnda et tropp järjeste igakord ise kohast käib, kui on üleüldse korral nühitud, siis wõib näpuga katsuda, kui näpp naks ja naks wärwi külge finni hakkab, siis on hea, aga kui ta näpu külge finni ei hakka, siis on poomwillade peale liiga õli pandud. Nõnda wõib tropiga edasi ja tagasi niitaua nühtida, kui ta läikima hakkab, aga kui tropp raskestes käima hakkab, siis peab õli weel peale panema; kui tropp kuiwa poole hakkab minema, siis peab jälle peale panema polituuri ehk nõnda nagu ülemal pool sai nimetud. Tropiga wõib ka ratta moodi ümberringi tõmmata, aga siis peab palju polituuriga nühtima, nagu wõib õli ka peale panna,

aga lakk jäägu siis pruukimata; nõndasamati saab ka peale süide tõmmamist nühitud, nagu ülemal pool sai nimetud, aga kõige wiimaks saab selge piiritusega üle nühitud. Kui tahtmine on Riia lakiga üle pintseldada, siis peab natukene terpentini õli hulka panema, ilma sünnib ka, aga ei ole mitte nii hea. Riia lakki peab kaunis pakjult peale panema, kui väga õhukeselt, siis jääb kriipsuliseks ja ei näita mitte ilusat üledat „klaasuuri“ wälja.

Riia lakki wõib ka seal juures pruukida, kui tahetakse üht puud kas sanglepa ehk wahtra puud, mida mitte ei wärwita, waid tahetakse läikima saada, siis saab alt polituuriga niisamati natuke läikima nühitud, nagu ülemal pool sai nimetud; pealt saab Riia lakiga üle tõmmatud nõndasama nagu enne sai nimetud; siis jääb puu peaaegu niisama ilusaks, nagu oleks ta poleeritud.

Rupaar lakiga saab kõige hõlpsamine läikima ja wõib ka mitmesuguste wärwide, õliwärrwide, polituuri ja liimi wärwide peale panna ja wõib ka süide peale ehk ilma wärwimata puu peale tõmmata, aga peab saama pintsliga peale määritud ja kaunis pakjult peab saama peale pintseldud; wõib ka natuke terpentini õli hulka panna, kui terpentini õli rupaar laki ja Riia laki hulka ei saand pandud, siis kui lakk kuivanud

on, võib terpentini õliga üle tõmmata, sest siis jääb ta ilusamine läikima ja võib ka selge piiritusega saada üle nühitud. Kui liimiweega on värwitud ja värv kuinud on, siis peab liimapaberiga värvi pealt üle nühkima, nõnda, et ta üle on, kui ta üledeks nühitud on, siis võib terpentini õliga kord üle nühkida ehk liimiweega üle pinseldada; terpentini õli teeb ilusama karva värvile, aga liimivesi teeb värvile kõwema korra peale. Kui terpentini õliga ehk liimiweega on üle pinseldud ehk nühitud, siis võib kupaar lakiga üle pinseldada, ehk kui tahetakse süüsid tõmmata, siis jäägu kupaar lakiga pinseldamine pärast süide tõmmamist; süide pealt võib ka terpentini õliga enne laki panemist üle nühkida; terpentini õli võib poomwilla tropiga üle tõmmata ehk nühkida.

Kriipsu tõmmamine.

Kriipsusi saab tõmmatud enamiste wangertel ja saanidel. Karwa poolest saab neid mitmet karwa tõmmatud, nii kui: punaseid, walgeid, kollaseid, siniseid j. n. e. kuidas keegi aga himustab. Kriipsu tõmmamine tarwitab käe harjutamist; sest õppimata inimestel kipuvad kriipsud winklileks, mõnest kohast jämedamaks ja mõnest kohast peenemaks. Kriipsusi saab

tõmmatud peene pinseldega, neid võib linnast värvi magasiinist osta ja võib ka ise teha, mida orawa sabast saab valmistatud: orawa saba otsa ligidalt karwade pealt seu ümberringi peene wass traadiga ehk pigi traadiga, nõnda, et saba ots weel $1\frac{1}{2}$ tolli pikaks jääb, see ots lõika kääridega naaskli moodi terawaks, sellega võib kaunis ilusaid kriipsusi tõmmata; seda orawa sabast pintslit võib ka muudmoodi valmistada, kuidas keegi himustab, nõnda tehku ka.

Niisugused wõerad nimed olen mina maha jätnud, nagu: kinseldamine, schleifimine, aaderdamine, klasuuri peale panemine; sest niisugustest nimedest ei saa õppimata wärwijad aru.

Raud h ä k e.

Raud häke peab enamiste igal talu peremehel olema, see on, mis kõige rohkem põldu lahutab ja rohu juured katki kisub; liiategi: „härjapea sööt,“ mis tubliste raud häket tarwitab; sest muidu on põllumehe lootus warsti otsas, kui häid ja tublised põllutöö riistu ei ole.

Raud häkke tegemine on enamiste mitmesugune, nagu siingi saab mõnda nimetud. Mõned teewad ka-

hekja pakuga ja ühekja kutsikasti; mõned valmistavad ehk teevad kahekja pakuga, kutsikaid ei tarwita ja üks raud wöö on keskel.

Minu arwamise järele oleks see kõige mõnusam, mida ma siin saan nimetama: Neli puud on põigiti, iga puu pakfus on 3 tolli, niisama on ka laius; iga puu pikkus on 5 jalga ja 2 tolli; iga puu wähe on 7 tolli. Esimese kahe puu ja tagumise kahe puu wahel mõlemil pool otste ligidal on üks pikiti puu, nõnda et pikkade puude otjad 6 tolli jääwad. Keskmise kahe puu wähe kohad on raudnoofitudega koos, mis nagu liigetega näitab olewat.

Iga häkke põigiti puul on 10 raud pulka, ühtekokku 40 raudpulka; need pulgad saawad nõnda pakfude sisse pandud, et igaüks ise kriipsu häästamise aegas weab.

Puu häkke' mõdedud.

Kes tubli taluperemees ehk põllumees tahab olla, see tehku ehk lasku teha kahtemoodi puu häkkeit; esimese puu häkke mõdedud on need: Häkke pakfusi on 16, nõnda et eespool ja tagapool mõlemis 8 pakku on; paku pikkus on 24 tolli, iga paku sees on 4 auku, 2 auku on häkke pulkade jäüts, häkke pulgad

peavad laiad olema, sest laiad pulgad ei lähe mitte nii ruttu katki, kui ümmargused, seepärast peavad pakfude sees laiad augud olema; augu pikkus on $1\frac{1}{2}$ ehk $1\frac{3}{4}$ tolli, augu laius on pool tolli; pulga pikkus on 13 tolli allapoole paku, pulga pikkus on 6 tolli.

Häkke laius on 5 jalga ja 6 tolli; häkke 2 sõlge, mida teine eespool ja teine tagapool pakfude sees käivad, laius 3 tolli ja pakfjus 1 toll; pealmiste sõlgedele pakfjus on 2 tolli. Häkke wõö, mida häkke keskel tarwitakse, peaks küll rauast olema seal kus metsa ligidal ei ole; kui ta puust on ja kibeal töö ajal juhtub katki minema, on tülikas teda kangelts metsast tooma minna, seepärast peaks teda ikka saama rauast pruugitud.

Teise häkke mõedud: Pakfude pikkus on 20 tolli; häkke kutsikad, mida keskel saab pruugitud, pikkus on 13 tolli, kutsika sees on 3 auku, kaks auku, mida häkke wõö tarwis saawad lastud ehk tehtud, üks auk, mis häkke pulga tarwis saab tehtud, pulgad wõiwad ümmargused olla.

Muud mõedud wõiwad esimese häkke mõetudega ühed olla. See häke, millel kutsikaid ei ole, on palju parem kõiki maad äästama, sest ta lõhub kõik pangad ja rohu mättad palju paremine puruks, kui see häke, millel kutsikad sees on. Kewadisel ajal, kui noored

kartuhwolid jo rohtuma hakkawad, et äästamist tarwis on, siis peab selle häkfeega äästama, millel kutsikad sees on. See häke, millel kutsikaid ei ole, lõhub kõik kartuhwolite idud ära ja kraabib kõik kartuhwolid mulla sees wälja. „Olge ikka nii mõislikud, et enestele põllu töö riistadeks ikka head ja kasulikud muretseks.“

Plekk sahad. (Saksamaa sahad).

Plekk sahkade headus tuleb enamiste pleki koolutamisest: et see küll iga sepa tahtmine on, hästi häid sahku teha, aga siiski on mõnel sepal sandemad ja mõnel paremad. Seppadel, ehk plekksahkade ostjatel on tähele panna, et eest wedamise puu, kus külges raud nookjud ja aisad on, mitte liig madalas ei ole, kui liig madalas on, siis on väga paha kordamise kündi kända, kõik rohu mättad tõusewad saha rinna ette, nõnda et sahad ülesse tõusewad ja lossi tahawad jooksta. Siis on paras kõrgus kui maast mõeta wedamise puu alla serwa wastu $15\frac{1}{2}$ tolli on; wedamise puu pikkus on 41 tolli, paksus teisipidi on 3 tolli ja teisipidi $1\frac{3}{4}$ tolli; käsiuude pikkus on 42 tolli; plekk sahkade aiste pikkus on 8 jalga ja 8 tolli; eest kahe aisa wahel on 37 tolli, taga aiste wahel on

11¹/₂ tolli. Kahe raud nooksu wahe on 14 tolli. Siin sai neist plekksahkadest räägitud, millel ükspuised aisad on, mitte neist, millel wenkafaga aisad on valmistud.

Seppadele annan head nõuu: Kuidas wäga mõnus plekksahkade plekli ehk plaati koolutada, sest et koolutamisega wäga palju aega läheb. Wõta nende sahkade plekk, mida selgeste teada on, et nad igapidi head on, wii linna ja lase selle pleki järele worm teha, mida kruuwidega finni saab keeratud; selle wormiga wõib minuti ehk kahega pleki ära koolutada; siis on teada, et iga pleki koolutamine ühesugune on. See wormi hind ei pidada mitte wäga liig kõrge olema, 20 rubla ümber, kas natukene enam wõi vähem.

Hart sahkadest, mida igas kihelkondas isemoodi ehk plaani on. Iga kihelkonna rahwas kiidawad enes- tel ikka paremad olewad kui mujal ehk mõnes muus kihelkondas aga siiski on nad mõnes kihelkondas täieste hobuse ja inimese tapjaks valmistud, nimelt Juuru kihelkondas, kus nad alles täieste wiletsa järje peal seisawad ja õiete parandamist nõuuaksiwad; soowida oleks, et nad oma põllutöö riistadele paremaid plaan- nised hakkaksiwad muretsema.

Viide rullimise wärk.

Millest ka mitmel pool wäga puudus on, mõnes kohtas on üks ainsam suure küla kohta, soowida oleks, et enamiste iga kolme ehk nelja pere peale üks oleks. Siin nimetan riiderullimise rulli mõned mõedud: rulli laius on 33 tolli, pikkus on 6 jalga ja 2 tolli, kõrgus on 44 tolli. Vanu kõrgus, kus peal rullid jooksewad, on 28 tolli, rullid peawad kummagi poolt otjast 5 tolli pikemad olema, kui laud lai on, rullide jämedus, kus riie ümber käib, on otse läbi mõeta 3 tolli. Pealimise wärgil, kus kiivid peal käiwad, on keskpaikas üks puu, mille otjad mõlemist poolt 3 tolli pikemad peawad olema. Selle mõedu juhatusse järele ei saa just teda walmis, peab ikka näind olema, siis wõib julgelt teha ehk tegema hakata.

Spetus, kuidas weepidajat riista, tõrt ehk mõnda muud nõuu wõib walmistada, ilma et ta lopergujeks ehk imelikuks wõiks minna.

Kui põhja on tarwis kahest kokku panna, siis peab pulkadega kokku panema, aga põhi peab hästi õige olema, et mitte kaardus ei ole. Kui tahetakse pealt

riista ehk nõu koomalle, siis on tarwis põhja altpoolt serwast ümberringi natuke lõigata, aga kui pealt saab laiem tehtud, siis on tarwis pealtpoolt serwast ümberringi natuke lõigata. Riista uurde sügawus on napist poolest lauast saadik, kui esimene laud ju põhja külges on, siis pane winkel põhja peale, nõnda et pikem ots ülespidi on, siis saab aru, kui palju ta alt laiem on, selle pealmise laiuse järele võib sirflega kriipsu tõmmata, tõmmatud kriipsu järele võib üks pilbas lõigata, selle pilpaga saab laua pealtpoolt otsa katsutud, kui palju laud õõnsaks saab ööweldud, altpoolt laua otsa saab põhja järele katsutud, kui palju saab ööweldud. Laudade laiusest: et lauad, pealt laiemad ehk kitsamad, ühe tasaselt wõiksid olla, kui üks lauda ju põhja külges on, siis võib kõrwast sihtida, kas mõlemad serwad hästi ühte lähwad, võib ka lauda üksi sihtida, et ta mitte kaardus ei ole. Uurded peawad iga laual ühe sügawused olema, et kriipsmutrega (ehk preimärgiga) võib kriipsu tõmmata, mille järele sarapulgad ühetasaselt võib jisse panna. Laua ligi lütkamine ehk passimine, kabe laua wahel võib ennemini wälja poolt natuke wahet jääda.

Mõned weikejed õpetused maja tegemise juures.

Vaud põranda tegemine on ikka parem, kui sauest põranda tegemine. Sauest põrand annab palju rohkem niiskust, nõnda et mõned asjad nurkas üsna ära seenetawad, seinade ääres on ka suured hiire ja roti augud, nõnda et nad mõned toidu riistad wõiwad alla wedada ehk tassida.

Vaud põranda alla pannakse peenikest liiva, aga peab hästi kuiv olema, sest siis ei saa rotid ega hiired urkeid ega aukusi walmistada, ega saa ka põrandad katki närida. Vaud põranda alla saab iga kolme jala peale üks underlat: ehk põranda aluspuu pandud, nõnda tihti et iga underlae wahel kohta üks saab pandud, pulk peab pakfuse poolest laua keskel olema, lauad peawad õues päewa käes tubliste kuwatud olema, enne kui põrandad sünnib teha, põranda underlati külge finni löömine on kahte moodi, mõned lööwad laua serwast libamisi underlati sisse, nõnda et naela pead ei paista, mõne põrandale saab pealt otse kohe sisse löödud, nõnda et naela pead kõik wõib ära lugeda.

Kui aknad nii suured tehakse, et looswaltsi saab sisse pandud, siis peab peale poole üks osa ja alla poole kaks osa jääma.

Sarika pikkus on siis paras, kui maja laius saab kolmeks wõetud, kaks osa on sarika pikkus, aga see sarika ots, mis alla poole seina on, peab kahest osast pikem olema, see mõet on talu majadel paras, on nad õle katuksega ehk pilbastest katuksed.

